

ЛЕКСЕМИ В СЕМАНТИЧНОТО ПОЛЕ НА КОНЦЕПТА ГНЯВ В АНГЛИЙСКИЯ И В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Аглика Добрева

LEXEMES IN THE SEMANTIC FIELD OF THE CONCEPT OF ANGER IN ENGLISH AND BULGARIAN

Aglika Dobreva¹, Shumen University, Bulgaria

<https://doi.org/10.46687/JGBY4303>

Abstract: *The article examines lexemes in the semantic field of the concept of anger in English and Bulgarian. The lexeme (gnyav/anger) is analyzed alongside with other lexemes regarded as subordinate ones. This analysis is based on dictionary definitions and contextual use in widely accessible examples from English and Bulgarian online corpora. The model of analysis is based on the classical framework which involves a reference situation of the concept, establishing the significance of the concept in the linguistic picture of the world according to data from language dictionaries; etymological data and contextual usage, based on ad hoc corpora examples. The associations and the significance of the concept in the respective culture(s) are examined, too. With the help of a double directional analysis the nuances in the semantic meaning and cultural specificities of the lexemes are compared.*

Key words: *lexemes, concept of anger, semantic field, semantic meaning, nuances*

Настоящото изследване има за цел да разгледа значенията на лексеми в семантичното поле на концепта гняв, като съпостави данни от речници на английски и български език и данни от корпусни примери, събрани за целта. Тъй като езикът, подобно на жив организъм, се развива и променя, някои нюанси в лексикалното значение и употреба биха могли да останат незабелязани или нерегистрирани в речниците. Редица автори споделят схващането, че лексемите в езика са вербалното изражение на концепта като ментален конструкт, който включва ядро и периферия с множество асоциативни връзки и културни асоциации (Popova, Sternin, 2007, pp. 47-48; Vihrogonova, 2019, p. 144; Dobreva, 2020, p.32). При това, за представяне на понятийния компонент на един концепт, важна роля играе ексцерпираният за целта лексикографски материал, който може да свидетелства за множеството названия за един концепт или семантичната му плътност (Ilyazova, 2021, p. 272).

В настоящото изследване ще се фокусираме върху онези лексеми, близки по значение до ключовата дума гняв и английското съответствие *anger* (съставляващи ядрото на концепта) и ще отделим внимание на

¹ Aglika Dobreva, PhD is a senior lecturer of English at the Department of German studies and the Faculty of Humanities in Konstantin Preslavsky University of Shumen. Her academic interests include Lexical semantics, Applied linguistics, Cognitive linguistics, Translation and ELT. Email: a.dobreva@shu.bg

лексико-семантичните групи, чрез които се вербализира концептът гняв, а именно съществителни, глаголи и прилагателни, разгледани чрез примери от *Linguee*².

Методът се състои в описание и анализ на семантичното значение на лексеми, което предполага: 1. Анализ на значението на ключови лексеми от събран лексикографски материал от английски и български език. 2. Контекстуален анализ на ключовите лексеми на базата на корпусни данни от английски и български език. 3. Анализ на примери от различни лексико-семантични групи на английски и съответствията им на български език от *Linguee*.

Лексикална репрезентация на концепта гняв в етимологични речници

Според RHKWD³ (*Random House Kernerman Webster's College Dictionary, 1991*), лексемата *anger* се използва в средноанглийски, има индоевропейски корен и думи с подобен произход съществуват и в други германски езици⁴.

Според CED (*Collins English Dictionary – Complete and Unabridged, 1991*), думата *anger* има следния произход: старонорвежки *angr grief*; свързана е със староангл. *enge*, ст. високонемски *engi* тесен, *angere* (лат. – душа, удушавам, задушавам).

Както се вижда от произхода на думата *anger*, тя е свързана с друга емоция – *sorrow, grief* (мъка, скръб). От друга страна, значението е свързано с глагол (душа, задушавам), който подсказва ефекта на емоцията гняв, а именно задушавания, т.е. разрушителен, ефект върху експериенцера.

В етимологични данни от български речници са споменати праславянските форми на *гняв*, но без бележки за специфичното значение. Според речника на Фасмер (<http://www.starling.rinet.ru>), думата *гняв* (р.п. гнева, диал. гниль) е свързана с думи от други славянски езици (<http://starling.rinet.ru/>). Според същия речник може да се предположи, че съществува връзка и с *гниль* (т.е. гния). В този случай първоначалното значение е 'гниль, гной, яд'. От друга страна, някои учени свързват произхода на думата с „гореть” (горя) и опитват да свържат произхода ѝ с „гнетить” .

2 Придържаме се към определението за лексико-семантична група (ЛСГ) на автори, считащи една ЛСГ за обединение на една част от речта (Dancheva, 2002, p. 15) или съвкупност от „лексикални единици (лексеми), представляващи обособено цяло в границите на един морфологичен клас, поради наличието на общ семантичен признак в основните им значения“ (Todorova, 1972).

3 Използаните съкращения на заглавия на речници са изписани в библиографията, преди пълното название на речника, като за краткост на места в изложението се използва съкращението.

4 „ It was used in Middle English. It originates from Old Norse *angr*, sorrow; see *angh-* in Indo-European roots. [1150–1200; < Old Norse *angra* to grieve, derivative of *angr grief*; akin to Old High German *angust*, Latin *angor* anguish]“ (RHKWCD).

Както виждаме от етимологичната справка, българската дума гняв е свързана с други неабстрактни глаголи като *горя* и *гния*. Горенето се свързва с физиологическия резултат, който емоцията може да предизвика (повишаване на температурата), докато гния вероятно е свързано с някои негативни аспекти на емоцията по аналогия с негативните аспекти на гниенето, т.е. негативно влияние върху човека.

Абстрактните названия (*anger* и *гняв*) се формират като метафорични значения на съществуващи концепти, които се отнасят към различни физически явления, действия или обекти. В българския език физическата сфера е *гниенето*, *горенето*, а в английския език – *душенето*.

Лексикална репрезентация на концепта *гняв* в тълковни речници

Концептът гняв е представен от следните съществителни: *anger*, *гняв*, *яд*. Като съществително, *anger* се използва със следното значение: „*n. the strong feeling that comes when one has been wronged or insulted, or when one sees cruelty or injustice; the feeling that makes people quarrel or fight; filled with anger at what he saw; speak in anger; do something in a moment of anger*” (OALD).

Гневът принадлежи към емоциите, които могат по-лесно да бъдат различени у експериментера. Изразяването на емоциите обаче зависи от индивидуалния „праг“ на всеки от нас, от способността да можем да контролираме емоциите си. За външна проява на емоцията говори онази част от споменатото определение за гнева, която наемква за възможна последица – конфликт: „*the feeling that makes people quarrel or fight*“.

Като глагол *anger* има следното значение: „*v. fill somebody with anger; make angry: He is easily angered.*” (OALD). Тази дефиниция насочва към причината (*when one has been wronged or insulted, or when one sees cruelty or injustice*), а също така и към резултата от емоцията (*that makes people quarrel or fight*). Споменатите примери на употреба в изречения предоставят данни за метафоричното структуриране на гнева.

Следващата дефиниция (CED се фокусира върху абстрактни синоними), а *anger* се определя по следния начин: „*n. 1. a feeling of great annoyance or antagonism as the result of some real or supposed grievance; rage; wrath*“. В тази дефиниция се посочва причината за гнева (*real or supposed grievance* – действително или предполагаемо недоволство/ несправедливост). Като глагол значението на *anger* е *‘to make angry; enrage’*.

В RHWCD се предоставя следната дефиниция: „*n. 1. a strong feeling of displeasure and belligerence aroused by a real or supposed wrong; wrath. 2. Obs. grief; trouble. v.t. 3. to arouse anger or wrath in. v.i. 4. to become angry.*“

Отново в тази дефиниция се посочва причината за емоцията: *real or supposed wrong*. Една от спецификите на *anger* се състои в това, че

английският глагол е омоним на съответното съществително. Според означенията в дефиницията, глаголът *anger* може да се употребява като преходен (v.t.) или непреходен (v.i.). Второ, английското съществително *anger* има допълнителни значения, включително и остарялото значение 'grief', т.е. тъга, мъка. В речниковите описания могат да се открият елементи в дефинициите, посочващи различните етапи на гнева, причините и последствията от него. Така в първата дефиниция (OALD) това, което подтиква към емоцията гняв, е несправедливостта, която води към следващия етап – изразяване на гнева, който е представен като спор или борба.

Когато се използва като транзитивен, глаголът *anger* се свързва с реципиента на емоцията, който е допълнение в изречението. Субектът/обектът, предизвикващ емоцията, е подлог в изречението.

Anger не е възвратен глагол, за разлика от българския език, в който гневя се/ядосвам се се използват рефлексивно. Следната дефиниция на български език осветлява значението, синонимите и концептуализацията на гнева: „гняв – Чувство на силно възмущение и негодувание; яд, ярост. Треперя от гняв“ (talkoven. onlinerechnik.com). Дефиницията дава данни и за някои физически изразения на емоцията гняв като например треперене.

По метонимичен път треперенето се използва, за да се изрази преживяването на гнева. В тълковния речник на български език (Andreychin et al., 2007) се дава следното определение за яд като синоним на гняв:

яд – 1. Остра възбуда, силно чувство на неудоволствие, мъчително душевно раздразнение против някого или нещо; гняв. Вие спите – мен в гърди силен пламък, яд гори и гняв ще ме умори. Бот. 2. Мъка, грижа – Не ми минавай през двори, не ми задавай ядове. Нар. п. Малки деца – големи ядове. 3. Остар. отрова. Смъртта бе за него приятел и брат, зашил беше тайно в ръкава си яд. Ваз. Бера ядове – ядосвам се, имам неприятности. Яд ме е – изпитвам яд, ядосвам се.

От тази дефиниция могат да се направят следните заключения:

Първо, ядът (гневът) често е свързан с външна причина (човек или обект), което се забелязва в значение 1, описано по-горе. Второ, друго значение се приближава до 'трудност', 'сериозна загриженост'. Това значение не е характерно за английския език. На трето място, има връзка с названието, от което яд произлиза (отрова), запазено в полисемантичната структура на думата (значение 3).

Освен това, в българския език съществуват словосъчетанията ядосвам се/яд ме е. Първото от тях съдържа възвратен глагол, докато във второто има остатък от формата за винителен падеж на местоимението. И двата израза предполагат връзка на експериенцера със събитието, при което се наемква за възможността за контрол над събитието. (Подобни конструкции са възможни и с други глаголи за емоции: *радвам се, страхувам*

се). Това особено ясно се откроява в израза „*Не се ядосвай*“, в който се намеква за възможността да се даде или да не се даде израз на емоция, т.е. тя да бъде контролирана от експериментера.

Според религиозния морал, дори когато гневът е основателен, човек трябва да опита да го контролира, като премисли ситуацията, която го предизвиква, последиците от действията, предизвикани от неовладян гняв (Мат. 6:15). От друга страна, в Библията се споменава за Божия гняв (*wrath/anger*). Според теолозите названието гняв (*anger/wrath*) трябва да се интерпретира не буквално, а по-скоро преносно по аналогия с начина, по-който хората се изразяват в ежедневието, т.е. възмездието е сравнено с отношението на един строг господар.

Думата *гняв (anger)* се среща рядко в Новия завет (Марко 3:5; Ефесяни 4:31; Колосяни 3:8; Откровение 14:10). Синонимът *wrath* се използва в английските преводи на Библията, макар и да не е най-успешният превод, тъй като съдържа конотациите „егоистичен, злобен, отмъстителен“⁵.

За разлика от българския език, в който се използва лексемата *гняв* в значение на *възмездие* или *Божия гняв*, в английския език се предпочита еквивалентът *wrath*.

Лексикална репрезентация на концепта *гняв* в синонимни речници

В синонимните речници са представени следните синоними на *anger*: *rage, fury, ire, wrath, resentment, indignation*. Докато *rage, fury, ire* и *wrath* са свързани с изразяване на висока интензивност на гнева, *resentment* и *indignation* са в по-малка степен свързани с външната изява на емоцията. *Anger* е най-общото название. ‘*I vented my anger by denouncing the supporters of the idea*’ (АНТ).

Следните синонимни съществителни, заедно с дефинициите и речниковите примери от АНТ изразяват различни степени на интензивност на гнева. Най-общото название *anger* се свързва със силно неодобрение (*strong displeasure*). Значенията на *rage fury* се свързват с интензивност, избухливост и разрушителност: ‘*He smashed the glass in a fit of rage*’; ‘*He directed his fury at the murderer*.’ *Ire* е синоним, който се използва по-скоро в литературни текстове: “*The best way to escape His ire/is, not to seem too happy*” (АНТ). *Wrath* се свързва с гняв, който предполага отмъщение или наказание: ‘*They saw the flood as a sign of the wrath of God*.’ *Resentment* се отнася до тлеещ гняв ‘*indignant smoldering anger generated by a sense of grievance*’: ‘*deep resentment that led to a strike*.’ *Indignation* е справедливият гняв към нещо погрешно, нередно, несправедливо, или зло (АНТ): “*public indignation about takeovers causing people to lose their jobs*”.

⁵ “As a translation of words denoting God’s “anger,” the English word is unfortunate so far as it may seem to imply selfish, malicious or vindictive personal feeling.” (<http://www.internationalstandardbible.com/A/anger.html>).

Когато се използва лексемата *indignation*/ *възмущение*, по-вероятно е да се съчетае атрибутивно с *public*/ *обществено* и е вероятно причината за емоцията да бъде несправедливо отношение от страна на институциите и властта. Следователно гневът може да бъде мощна сила за социална промяна. Компонентът ‘разрушителност’ не присъства в синонимите *indignation*. Това предполага, че гневът може да има положителен аспект, който се съдържа в атрибутива *righteous* (*справедлив*) особено, ако като обект на гнева се имат предвид правителството или институциите на дадена страна.

Следните синоними и примери за колокации се посочват в RHKWCD: *anger, indignation, rage, fury*. Те описват силни чувства, предизвикани от засягане, несправедливост и др. *Anger* е по-общото название за внезапно силно неудовлетворение, придружено от подтик за отмъщение: *insults that provoked a burst of anger*. *Indignation*, лексема, характерна за книжовния стил, означава по-дълбок и основателен гняв, често насочен срещу нещо недостойно: *The scandal aroused public indignation*. От друга страна, *rage/ ярост* е силен, неконтролиран гняв: *rage at being fired from a job*. *Fury* се доближава до безумството: *He smashed his fist against the wall in a drunken fury* (RHKWCD).

Един от горепосочените речникови примери се основава на метафора: *burst of anger* (*изблик на гняв*). Както се вижда от примерите, гневът може да е справедлив – *righteous*, или разрушителен – *destructive*.

Следните синоними на гняв (20) се споменават в синонимния онлайн речник в българския език (sinonimen. onlinerechnik.com):

Гняв – (същ.) *яд, раздразненост, възбуда, ядовитост, ярост, буйство, свирепост, лудост, бяс, изстъпление/ (същ.) жар, разпаленост, разгорещеност, раздразнение/ (същ.) неудоволствие, недоволство, неодобрение, досада/ (същ.) възмущение, негодувание.*

Броят на синонимите на яд е 18:

Яд – (същ.) *гняв, гневност, раздразнение, ярост, негодувание, негодуване/ (същ.) злоба, злост, ненавист/ (същ.) възмущение// (същ.) дразнене, раздразване, разсърдване, ядосване, досада/ (същ.) проклетия / (същ.) тормозене, тормоз* (sinonimen. onlinerechnik.com).

Очевидно съществуват различия в синонимната репрезентация. Макар и лексемите *яд* и *гняв* да са посочени като първи синоними, съществуват синоними, които не могат да заместят всяка от двете лексеми в определен контекст. Например *досада, проклетия, дразнене* не се използват като контекстуални синоними на гняв.

Някои от семантичните различия между яд и гняв се проявяват в колокации. Например, само гняв се използва в съчетание с прилагателното *справедлив*.

Лексикална репрезентация на концепта *гняв* в двуезични речници

Българско-английските речникови съответствия (Atanassova, 1983; <https://www.rechnik-bg.com>; <https://www.slovoed.com>) са: “гняв – anger (at от); wrath; rage, ire, cholera; passion. “Английско-български речник (Atanassova et al., 1985) представя следните съответствия: anger – I. п. 1. гняв, яд; 2. ост., диал. болка, смъдене; 3. ост. мъка; II. в. 1. разсърдвам, ядосвам, разгневявам; 2. ост. диал. възпалявам (рана).

Данните показват, че липсва пълно съвпадение между съответствията на лексемите *гняв* и *anger* по отношение на второ и трето значение в речниковите дефиниции в двата речника.

Специфични за английско-българския речник са остарелите диалектни съответствия на *anger* на български език: *болка, смъдене, мъка*, както и *възпалявам* (рана).

Специфични за българско-английския речник са съответствията на лексемата *гняв*: *wrath, rage, ire, cholera, passion* (по-близки по значение до ярост), което насочва към по-високата интензивност, изразена от лексемата *гняв* в сравнение с *anger*.

Контекстуално значение на лексемите *anger* и *гняв*

Гневът не се разглежда като изцяло негативна емоция, особено в колокацията *справедлив гняв* (*righteous anger*). От друга страна, изразът *справедлив яд не е нормативен.

Това, което прави *яд* културно значим и културноспецифичен концепт в българския език, е фактът, че, за разлика от *гняв*, се свързва семантично с посока към преживяващия емоцията субект. Значението на лексемата се свързва предимно с ефекта на емоцията върху експериенцера или обекта.

Не е случайно, че произходът на лексемата *яд* се свързва с *отрова* – т.е. субстанция, която влияе отрицателно преди всичко на засегнатия от нея.

В резултат на анализирания примери се оформят следните конструкции в английския и българския език:

- (1) *feel anger/to anger* – изпитвам гняв/яд, яд ме е
- (2) *be angry* – гневя се, ядосвам се, ядосан съм
- (3) *full + of + anger* – изпълнен + с + гняв
- (4) *in (a state of) anger* – в (състояние на) гняв
- (5) *taken, overwhelmed by + anger* – обхванат + от + гняв.

Моделите (3), (4) и (5) се фокусират върху гнева като състояние, докато модели (1) и (2) се фокусират върху активната роля на експериментера.

Според лексикографската репрезентация на концепта гняв, тази емоция се свързва със следните значения, присъстващи в колокациите, илюстриращи речникови дефиниции:

1. Загубата на контрол (*a fit of anger/пристъп на гняв*), но също и упражняването на контрол (*anger management/справяне с гнева*) е част от някои колокации. 2. Гневът може да бъде придружен с външен израз (*turn red with anger/*) 3. Гневът е „запалимо вещество“ (*burst out in anger/избухвам в гняв*) 4. Гневът е течност (*vent one's anger, изливам гнева си*) 5. Съществуват различни типове гняв – справедлив или необуздан. 6. Гневът е ирационален (*blind anger/сляп гняв*).

Примерите от BNC, които следват, илюстрират гореспоменатите аспекти на гнева. Следният пример, свързан с група хора, предполага външна изява на гнева, особено като се има предвид, че е използван с прилагателното *hysterical*:

BN2 1386 *The anger of the electorate, denied an outlet in successful political action, **became hysterical.***

В следните примери в таблицата от BNC обаче гневът не се концептуализира като разрушителна сила, а по-скоро като възмущение.

Таблица 1

ГНЯВ, ВЪЗМУЩЕНИЕ
A30 320 <i>Imagine our anger, and the anger of all lesbians and gays when we heard that the NEC, led by Roy Hattersley, had voted to exclude the commitment for an equal age of consent of 16 for gay men,' she said.</i>
AD2 519 <i>It had been largely dormant since the late 1950s and during the communal violence of the summer of 1969, many embittered Catholics had voiced their anger at its lack of action by saying that IRA stood for 'I Ran Away'.</i>
AJV 362 <i>In a subsequent newspaper interview she had voiced her hurt and anger that Abbado had not then even seen his child.</i>
ART 904 <i>I feel rivalry and anger at most groups but the cream of what this country has can co-exist quite amicably together.'</i>
CGo 885 <i>The scenes I witnessed and conversations I had with students supported the idea that the graduates were the 'victims' of the conservatives' anger.</i>

В първия пример (A30 320) от таблица 1 се споменава за гнева, в значение на несъгласието на група хора относно непредоставянето на равни права, без да се описва начинът му на изразяване.

Във втория пример (AD2 519) се описва реакцията на група хора – общност от католици срещу бездействието на властите, като гневът вече е вербално изразен (*voiced their anger*).

В третия пример (AJV 362) отново се споменава причината за гнева и неговата словесна изява, изразена в словосъчетанието *voiced her hurt and anger*. Освен това словосъчетанието *voice one's anger* насочва към концептуализацията на гласа като „вместилище“ за гнева.

В четвъртия пример (ART 904) отново се споменава обектът на гнева – повечето групи (*most groups*), но без да се намеква за външно словесно насочване на емоцията към нейния обект от страна на експериментера.

Пример CGo 885 насочва към обекта на гнева (*victims* – т.е. жертвите), като използването на кавичките предполага хиперболизация. С други думи, не можем да говорим за потърпевши, жертви във физически смисъл, а по-скоро за засегнати от нечие гневно отношение групи – в случая студентите, които са жертва на гнева на консервативно мислещите.

При примерите от таблицата гневът по-скоро се свързва с отношението на група хора – често групи, прослойки, които изразяват обществено несъгласие. В подобни случаи значението, което се има пред вид, е най-близко до справедливия тип гняв – *righteous anger* (освен пример AJV 362, където гневът е индивидуално преживяване).

Въз основа на гореспоменатата таблица можем да обобщим, че моделът на гнева – възмущение включва следните етапи: 1. Причина 2. Съществуване на гнева. 3. Вербална изява без други физически реакции.

В следната таблица гневът се разглежда като лично преживяване. Примерите показват метонимична стратегия.

Таблица 2

ФИЗИЧЕСКИ ИЗРАЗ НА ГНЕВА
AD1 1064 <i>Dorothea had once tried to tell her this, but Alida Thorne had flushed with anger.</i>
AD9 2257 <i>As he spoke, he watched with mounting unease the different expressions flitting across Tammuz' face: frustration, annoyance, condescension, anger, humour and, unbelievably, sadness.</i>
ADW 113 <i>Young Zuwaya talked with anger and shock, lips and hands trembling, about the perfidy of the Magharba.</i>
AS7 136 <i>I still had the rod, gripped vice-like; and, miraculously, the trout was still on, reel still screaming in anger.</i>
ATE 1345 <i>Noreen's face was contorted in anger.</i>
BMN 1716 <i>Selkirk stiffened with anger and made to rise but Wishart waved a hand at him.</i>
CAo 728 <i>Seeing the flash of anger in Drew's eyes, Bas tactfully enquired after the baby.</i>
CBB 696 <i>It was therefore important that a benevolent society should mould people to goodness and there should be no expression of negative emotion such as anger and punishment.</i>

CGT 336 *A tantrum can be a simple process of children losing their temper, lying on the kitchen floor, and **screaming in anger** for two minutes.*

GoT 1638 *We can **vent anger by shouts and gesticulation**.*

GoT 1665 *A further fifty cases followed up showed a bereavement or separation in forty-six cases **and thirty-nine of the forty-six had associated guilt, anger or resentment**.*

G15 1864 *His cheeks were the colour of dough and **his eyes sparkled with anger**.*

Често тази метонимична стратегия за предаване на гнева се изразява чрез реакции като зачервяване, треперене, изражение на лицето, интонация, както виждаме от примерите по-долу.

Пример AD1 1064 (от таблица 2) показва една възможна реакция на гнева – зачервяването.

В пример AD9 2257 се споменава, че гневът, както и другите емоции, се отразява върху изражението на лицето.

Една по-конкретна изява на гнева в ADW 113 е треперенето на ръцете. Крясъкът е проява на гнева в примери AS7 136, CGT 336, GoT 1638.

В пример CAo 728 (*flash of anger in Drew's eyes*) и G15 1864 (*his eyes sparkled*) се наемква за специфичен поглед.

Гневът може да се изрази в специфична гримаса ATE 1345 – изкривяване на лицето.

Една по-необичайна реакция на гняв, изразена чрез глагола *stiffen* (*настръхвам, наежвам се*), се забелязва в пример BMN 1716.

Пример СВВ 696 представя емоцията гняв като социално неприемлива.

Можем да обобщим, че при примерите, които се фокусират върху физическата изява на емоцията гняв, причината не се посочва с изключение на първите три примера, в които като причина за емоционалната реакция се посочва нещо казано от някого, нечие поведение.

Така гореспоменатите примери водят до следния модел на гнева. 1. Причина за гнева. 2. Гневът съществува. 3. Гневът се проявява във физически и поведенчески реакции: зачервяване, треперене, гримаси, крещене, настръхване, поглед.

Следните примери от български език се отнасят до гнева като емоция, която е по-скоро отношение на група хора и не толкова лично преживяване.

Таблица 3

ВЪЗМУЩЕНИЕ
<p>1. Вълна от гордост, съчетана с гняв, предизвикаха в социалните мрежи резултатите от детската Евровизия в Малта.</p> <p>(http://www.varna.utre.bg/2014/11/16/276549-gordost_i_gnyav_v_internet_krisia_hasan_ibrahim_vie_ste_nashite_pobediteli)</p>
<p>2. Десетки се събраха, за да протестират пред общината в сряда сутринта, като прочетоха отворено писмо, което връчиха на главния секретар Румен Русев заедно с подписа. Хората са гневни и питат къде са парите за обезщетения и защо не са почистени деретата на града.</p> <p>(http://www.standartnews.com/balgariya-obshtestvo/gnyav_v_dobrich_pitat_kade_sa_dareniyata-246434.html)</p>
<p>3. Днес хората от Мизия се събраха на протест пред общината в града. На 23-тия ден след водния ад най-пострадалите се опасяват, че ще посрещнат зимата на улицата и искат спешни мерки за оценка на щетите. /Отчаянието и гневът в Мизия ескалират. Хората са недоволни, че градът тъне в боклуци, кал и мръсотия. Над 100 къщи са руини, а никой до сега още не е започнал да описва щетите./ На прага на зимата хората без дом настояват за спешна намеса на държавата. И плашат с бойкот на изборите.</p> <p>(http://novanews.bg/news/view/2014/08/26/84361)</p>

В примерите от таблица 3, между които общото е изразяването на обществено недоволство срещу различни институции, са отразени причините за това недоволство. В пример 1 това са резултатите от детската Евровизия в Малта, в пример 2 – непочистените дерета, а в пример 3 – неописаните щети.

Аналогично на таблицата с примери от английски, изразяващи обществено недоволство, и тук липсва описание на физическите реакции на емоцията.

Така достигаме до следния модел на гнева в значение, което се доближава до възмущение. 1. Причина за гнева. 2. Гневът съществува. 3. Гневът се изразява под формата на обществен протест и въпроси към управляващите.

Гневът е концептуализиран като индивидуална емоция в следващата таблица, при което се разграничават два когнитивни модела при анализа на ексцерпирания материал. Първият модел представя гнева като деструктивен за околните, ако бъде изразен, а вторият представя гнева като разрушителен за самия експериментатор.

Таблица 4

<p>ГНЕВЪТ Е ДЕСТРУКТИВЕН И ИМА ФИЗИЧЕСКИ ИЗРАЗ</p> <p>1. Много хора разбират, че пристъпите на гняв могат да доведат до разпада на семейството или да повлияят на психичното здраве, но не всички сме наясно как да се преборим с този проблем още през първите етапи, когато с необмислената си постъпка все още не сме навредили на кариерата и семейните си отношения и не сме извършили някакво престъпление. (http://www.zdrava.bg/zabolyavaniya-i-lechenie/psihichno-zdrave/gnevat-razrushava-nesamo-psihikata-no-i-fizicheskoto-zdrave/)</p> <p>ГНЕВЪТ Е РАЗРУШИТЕЛЕН ЗА ЕКСПЕРИЕНЦЕРА</p> <p>2. Пълното му потискане ни прави разрушителни</p> <p>Някои хора са по-търпеливи, други по-лесно избухват. Без значение каква е степенята на толерантност и търпимост, у всеки човек се трупа малко или повече гняв. Това е напълно нормално и гневът в много случаи е полезен – има защитна функция. Той ни предпазва от това да отстъпваме, когато няма смисъл, и така да рискуваме да изгубим себе си. Има едно малко “ако” – гневът е полезен, ако го изразяваме по правилен начин.</p> <p>3. Една от най-често срещаните форми на неправилен контрол на гнева е пълното му потискане и отричане. Хората, които са склонни във всяка ситуация и независимо с кого комуникират да отричат и потискат гнева си, го трупат и в един момент той започва да се изразява в разрушителна форма – насочена към тях самите или към другите.</p> <p>(http://novinar.bg/news/kak-da-ovladeem-gneva-si_NDIyNjsxNQ==.html)</p>
--

Подобно на английските примери за гнева като емоция, която е индивидуално преживявана, в корпусните примери от български език акцентът е по-скоро върху последиците, отколкото върху причината за гневното състояние.

От примерите достига до следните два модела:

Модел А: 1. Гневът съществува. 2. Опит за контрол. 3. Изразяване на гнева.

Модел Б: 1. Гневът съществува. 2. Опит за контрол. 3. Потискане на гнева.

Лексеми, изразяващи концепта гняв в двуезични съответствия в *Linguee*

Лексико-семантична група на съществителните

От гледна точка на интензивността и външната изява на емоционалното състояние лексемата *anger* заема междинна позиция в следващата група съществителни-синоними: *resentment, indignation, anger, wrath, fury, ire*.

Тъй като от гледна точка на компонентния анализ абстрактните понятия трудно могат да се опишат с формални компоненти, прибъгваме до анализ с помощта на компоненти, които заедно с контекста до известна степен биха могли да изяснят спецификата в значението на отделни лексеми. Това са компонентите интензивност, външна изява, индивидуално или колективно преживяване на емоцията, причина. Лексемите *resentment* и *indignation* се характеризират с по-ниска степен на интензивност и по-малка вероятност за външно изразяване като агресия, крещене, в сравнение с *anger*, *wrath*, *rage*, *fury* и *ire*. Последните четири лексеми, изразяващи емоция с по-висока степен на интензивност, логично предполагат и по-ниска степен на възможност за контрол над емоцията.

При съпоставката между *anger* и *гняв* в достъпния корпус Linguee, от наличните 30 примера в 24 от тях съответствията на *anger* са *гняв*, едно съответствие – *недоволство* (което не е еквивалент в двуезичен речник), а в останалите примери *Anger* съвпада формално с част от лични имена, попаднали в корпуса. До тук съответствието с речниковите статии, по отношение на основно и допълнително значение е пълно. Това, което липсва в речниците, обаче, е контекстуалната информация за това дали гневът е израз на индивидуална емоция или не, а според контекста на изследваните примери в корпуса, гневът се асоциира с лично преживяване само в четири от случаите. Като колективно преживяване, или по-скоро обществена реакция, емоцията е представена в останалите шестнадесет случая. Въпреки че преводното съответствие тук е *гняв*, значението на думата се доближава повече до (обществено) недоволство.

Гневът със средновисока интензивност се изразява вербално (*strong words*), което се проявява в примерите в таблицата, според Linguee, илюстриращи емоцията като индивидуално преживяване.

Таблица 5

<i>In the fury and anger over the fact that the wool had been pulled over our eyes, Mrs Reding perhaps did not always make the right choice of words.</i>	В яростта и гнева поради факта, че ни хвърлят прах в очите, г-жа Рединг може би не винаги избираше правилните думи.
<i>Moreover, some of the strong words, tinged with anger and a touch of hatred, seem to me to have clearly got out of hand.</i>	Нещо повече, струва ми се, че някои силни думи, примесени с гняв и известна омраза, определено излязоха извън контрол.
<i>Hotline operators receive training on procedural rules and how to respond to calls, coping with the caller's emotions such as anger and panic.</i>	Операторите на горещата телефонна линия преминават обучение за правилата за работа и как да отговарят на обажданията, така че да се справят с емоциите на обажданията, като гняв и паника.

В един от примерите в *Linguee* се споменава агресивно поведение като външна изява и възможността за контрол над емоцията чрез обучителни стратегии за преодоляване:

Таблица 6

<i>I think it suggests the need for an educational programme amongst young males, in particular, in anger management and respect for females, so that the idea of raising your hand to a female would be absolutely taboo and not the norm, as is often presented in films, in some cultures and, sadly it seems, in some homes.</i>	Считам, че тези данни показват необходимостта от образователна програма сред младите мъже, в частност за контролиране на гнева и за уважение към жените, така че идеята, да се посегне на жена, да бъде абсолютно табу, а не норма, както често се вижда във филми, в някои култури и, за съжаление, в някои семейства.
--	---

В два случая има метафорични примери (табл. 7), свързани с вербална изява на гнева:

Таблица 7

<i>Do you hear the cries of anger rising up from our societies?</i>	Чувате ли гневните викове, идващи от нашите общества?
<i>...when you listen closely to the public and hear their anger, their concern, when you see how many of them are suffering, when you see the lack of jobs and of growth, it is time for renewed determination, particularly in the areas of the economy and growth.</i>	...когато се вслушваме в обществеността и чуваме нейния гняв, когато виждаме как страдат много хора, когато сме свидетели на липсата на работни места и растеж, е време да възродим целеустремеността си, особено в области като икономиката и растежа.

За присъствието на гняв без конкретно назовани външни физически прояви съдим по следните примери от таблица 8:

Таблица 8

<i>You may not realise the anger that is on the ground, but let me tell you it is there.</i>	Може би не съзнавате гнева тук, но мога да Ви кажа, че го има.
<i>Ireland's electorate has accepted severe austerity through gritted teeth and seething anger.</i>	Ирландските избиратели приеха жестоките мерки за бюджетни икономии със силен дух и нескрит гняв.

Сред причините за общественото недоволство (изразено чрез лексемата *anger/ гняв*) в примерите от *Linguee* са: несъобразяване с общественото мнение, неравностойно финансово положение на протестиращите в първия пример, а във втория – конкретен казус, а именно съществуването на лагер в разрез с международното право.

Таблица 9

<i>The explosion of anger among the young people and the poor in the Maghreb and Egypt has been caused by the inequitable distribution of wealth and restrictions on people exercising their fundamental freedoms.</i>	Избухването на гнева на младите хора и бедните в Магреба и Египет беше предизвикано от неравнопоставеното разпределение на богатството и ограниченията върху упражняването на основните свободи на хората.
<i>Or, more likely, is it the fact that the existence of this camp, which runs contrary to international law and infringes human rights, is the basic reason behind a wave of overwhelming anger felt by millions of people throughout the world</i>	Или, по-вероятно, дали това е фактът, че съществуването на този лагер, което е в разрез с международното право и нарушава правата на човека, е основната причина зад вълната от мощен гняв, обзел милиони хора по цял свят?

Интересно в следния пример (*Linguee*) е, че опитът за контрол над гнева идва въвн от експериментера, като значението на гняв в контекста се доближава до това на обществено недоволство:

Таблица 10

<i>They are engaging the workers in social dialogue, which is a set-up, in order to force them into consent, limit their justified anger and divert grassroots reaction.</i>	Приканват работниците към нагласен социален диалог с цел да ги принудят да се съгласят, да обуздаят оправдания им гняв и да отклонят реакциите на обикновените хора.
--	--

В представените в *Linguee*⁶ примери на употреба **resentment** се предава като негодувание – 8, недоволство, неприязън – 2, ненавист, озлобление, обида, съпротива – 2, възмущение – 3, възмущавам се, ропот. Тоест, към речниковите еквиваленти *негодувание* и *възмущение* се добавят съответствията *недоволство*, *неприязън*, *ненавист*, *озлобление*, *обида*, *ропот*. Навсякъде се споменава причината за съответното недоволство, като в два случая става дума за лично недоволство, а във всички останали случаи – за реакция на обществени групи, като при това не се назовава интензивността на реакцията или конкретна изява, с изключение на три случая, в които външната изява е критика, употреба на сила или форма на противопоставяне.

В *Linguee* примерите с **indignation** в контекст са 23. В 16 от тях се посочва еквивалент възмущение, негодувание – в 5, *реакция* – 1 (като част от словосъчетанието *selective indignation* – *селективна реакция*) гняв – в един случай. Към регистрираното в речниците значение *възмущение*, *негодувание* се прибавя значението *реакция*. В доминиращите случаи става дума за колективна реакция, с изключение на два примера, изразяващи

⁶ Общият брой на случаите е 29, но има примери с участието на глагола *resent*, които в *Linguee* също са добавени в групата *resentment*, така че примерите с еквивалент съществително са 21.

лична реакция. Сред причините за възмущение/негодувание, когато тези причини се изтъкват, в доминиращите случаи, са: съобщения за насилие, форми на терор, желанието за по-прогресивна Европа, противопоставяне, лошо социално положение, конкретни събития на дискриминация и терор. В няколко отделни случая контекстът не дава информация за причината, породила отношението на възмущение. В един отделен случай *strong feelings* се интерпретира като *дълбоко възмущение*.

Лексемата *wrath* откриваме в 4 примера от Linguee, като за отбелязване е, че и в четирите случая става дума за **колективна реакция**, а не индивидуално преживявана емоция; посочена е причината за реакцията – справедлив гняв на обществена група, а в един от случаите гневът на правителството срещу отстояващи своите права хора, но не се споменава интензивността и физическата изява на емоцията. При това, еквивалентът на *wrath* е гняв, а един от примерите – *drew the wrath* е преведен като *разгневи*.

Rage (и вариантите *raging/raged*) се среща в 30 примера от Linguee, като в по-малка част от примерите става дума за съществително в сравнение с формите на омонима – глагол. При разглеждането на групата на съществителните се открояват речниковите съответствия *гняв, ярост* (в един случай в съчетанието *ideological rage – идеологическа ярост*). В два случая *rage* се използва неправилно вместо *range* (*a wide *rage of; *rage of activities*). Интересна е употребата на *holy rage – силен гняв* в примера:

“I do not want to fly into a holy rage because I am a hypocrite, just like basically everyone in this Chamber.”

“Не искам да изразявам силен гняв, тъй като съм лицемер, както почти всички в залата.”

Този пример представя индивидуална, но и общовалидна концептуализация на гнева, според която неизразяването на силни емоции, контролът над гнева и неговото потискане е обществена норма, но в случая е същевременно определена като форма на лицемерие. В останалите примери *rage* е колективна реакция, без конкретизация за нейната интензивност и външна изява.

Fury се среща в 4 примера. В един пример като еквивалент на *fury* е посочено съответствието *гняв*, а съществителното *ярост* присъства в преводите на три примера. Интересно е, че в един от тези случаи, където се използва съчетанието *sound and fury* (като игра на думи и алюзия към романа на Фокнър „Врява и безумство“), то е преведено като *ярост и гняв*.

Съществителното *ire* не присъства в нито един от примерите от Linguee, което е показателно за неговата архаичност. (IRE обаче присъства като абривиатура, имаща различен денотат.)

Лексико-семантична група на глаголите

Глаголът **anger**, като остаряла форма, не се среща в примерите от *Linguee*, за разлика от вече разгледаното съществително със същата форма.

Формата на глагола **resent** се среща в примери със следните съответствия: *сърдя се (1 пример), bitterly resent – изразявам сериозно недоволство (1), they will increasingly resent – ще нарастне тяхното негодувание, resent the idea (2 примера) – възмуштавам се от идеята, the mechanism has been resented and resisted – механизмът пораждаше негодувание и съпротива, CVM has been resented and resisted – срещу МСП имаше ропот и съпротива; it is beginning to be resented – това буди негодувание; These situations are particularly resented in specific circumstances – Тези ситуации особено предизвикват възмушение; resented the whole affair – негодуват от цялата ситуация.*

Както показват примерите, във фрази, съответстващи на изрази с глагола *resent*, преобладаващи са еквивалентите *негодувам/възмуштавам се от*, които съвпадат с речниковите съответствия. Среща се и съответствието *имаше ропот*. Във всички случаи причината за недоволството се посочва чрез допълнението или подлога в изреченията в страдателен залог. Примерите са показателни за колективна/обществена реакция, а негодуванието не се демонстрира с физически прояви.

Rage (и формите *raging/raged*) се срещат в примерите от *Linguee*, като *rage* доминира в качеството си на глагол, а съществителното *rage* се среща в по-малка част от примерите. Някои примери, илюстриращи употребата на *rage* като глагол в части от изречения, са: *we are allowing unaccountability to rage – позволяваме да се възцари безнаказаност; the conflict continues to rage – конфликтът продължава да бушува; economic and social crisis has now been raging – икономическа и социална криза бушува вече; raged against the absolute evil – заклеймяват абсолютното зло; unemployment raging – бушуващата безработица; interinstitutional battle raging – разразилата се битка между институциите; wars have raged for centuries – от векове бушуват войни; there is still much talk raging – все още много се говори*. В десет от примерите *rage* се използва по отношение на природно явление – буря или пожар. Примерите са показателни за употреба на *rage* с подлог – неодушевен предмет, който се отнася до природно или социално явление.

Следните примери включват глагола **infuriate** – *infuriated the indigenous population – разгневиха местното население; infuriate Russia temporarily – да подразни временно Русия; but the speakers before me have infuriated me – предните оратори ме вбесиха; we are all infuriated at the level of food prices – ние всички сме вбесени от равнището на цените на хранителните стоки*. В повечето от цитираните примери, с изключение на един, става въпрос за реакция от страна на обществото, населението/

държавата, без външно физическо изразяване, а причината се загатва от подлога в изречението.

Лексико-семантична група на прилагателните

Прилагателното **angry** е представено от следните еквиваленти в *Linguee*: *гневен/-ни* (2 съответствия), *разгневен* (6 съответствия), *ядосан/-а* (4 съответствия), *недоволен/недоволни* (2 съответствия), *сърдит/-ти* (2 съответствия), *angry with – гневя се на* (1 съответствие), *angry for – гневя се против* (1 съответствие), *възмутена* (1 съответствие), *разярена (тълпа) –* (1 съответствие), *am ..angry – изпитвам... гняв –* (1 съответствие), *get angry – сърдит се* (1 съответствие), *feel angry – изпитвам гняв* (1 съответствие), *gets angrier – се ядосва все повече* (1 съответствие).

Прави впечатление, че в шест от случаите съответствието на български език се изразява с друга част на речта – най-често глагол или съществително например: *angry with – гневя се на; angry for – гневя се против; am angry – изпитвам гняв*. Освен това, в 12 случая става дума за обществен гняв с често посочвана причина, която, според протестиращите, може да бъде несправедливо заплащане/отношение или поставяне в неизгодна позиция. Външната изява е или вербална, или конкретна постъпка на масова отплата – в отделни случаи предизвикване на пожар или разливане на млякото на селскостопански производители като протест срещу високи цени – актове, които свидетелстват и за интензивността на емоцията. В тези изолирани примери на гневна постъпка се налага моделът гняв – отплата, за разлика от доминиращите случаи, в които последната фаза не е маркирана и при които се налага моделът гняв-вербална изява със средновисока степен на интензивност.

Прилагателното **furious** откриваме в няколко примера от *Linguee* със следните еквиваленти: *разгневен* – в четири случая и *яростен* – в един пример. Съчетанието *would be furious* е преведено като *ще се вбеси*, а съчетанието *to the great surprise and fury* се превежда като за голяма изненада и вбесявайки някои хора. Във всички случаи става дума за мотивирана колективна реакция, която е по-скоро свързана с несъгласие, отколкото с външен физически израз на емоцията.

Прилагателното **indignant** се среща в следните съчетания: *complaining and indignant voices – оплаквания и възмутени гласове; stop being hypocritical and not just be indignant – да престане с лицемерието и не само да изразява своето възмущение; I am indignant – възмуцавам се; indignant about this – възмутени от това; I am indignant – възмутен съм; We have a situation where Members have been indignant – Случва се членове на ЕП да се възмуцават; angry farmers and indignant workers – разгневени земеделски стопани и изпълнени с негодувание работници*. Примерите показват както обществена, така и индивидуална реакция – в единични случаи, без силно изразяване на емоцията, освен вербално несъгласие.

В следните няколко случая **raging** се среща като прилагателно/сегашно причастие: *aging economic crisis* – тежка икономическа криза; *raging seas* – бушуващото море; *raging forest fires* – бушуващите горски пожари; *a raging fever* – една силна треска. Както показват примерите, в случая не става дума за значение – емоционално състояние.

При търсенето на **resentful** в *Linguee* не бяха открити резултати, а за *infuriating* посоченият еквивалент е *възмутителен*. Речниковото съответствие за лексемата *гняв* (българско-английски речник) *choler* не се среща, а по-отношение на *passion*, *passionate* липсват негативни конотации и няма преводни съответствия в значение на *гняв*, *гневен*. Липсваха примери с лексемата *яд*, а по отношение на *ядосан* употребата в примерите е балансирана по отношение на лична или обществена реакция.

Заклучение

Макар и субективна по своята природа емоция (както и всички останали емоции), гневът се изразява с различна интензивност под влияние на интелекта, културни и социални модели. Някои речникови дефиниции подчертават външната изява на гнева като стремеж към конфронтация и физическа саморазправа. В тълковните речници от български език се съдържа информация за паравербални прояви на емоцията гняв – треперене. Английските тълковни речници дават информация за причините за емоцията гняв – несправедливост, а също и външна изява (*quarrel*, *fight*s).

Яд е културноспецифична за българския език лексема, заедно с нейни производни, изразяваща гняв, насочен към експериментера – т.е. индивидуално преживяване.

Съответствията на лексемата *гняв* на английски език от двуезичен българско-английски речник предполагат по-висока степен на интензивност на емоцията, в сравнение със съответствията на лексемата *anger* на български език от английско-български речник. Лексеми като *ire*, *choler*, посочени като съответствия на гняв в двуезични речници, са остарели, а съответствията *passion*, *passionate* не са използвани с негативно значение в разглежданите примери.

За други „видове“ гняв съдим от примерите в езиковите корпуси.

Двуезичните съответствия от *Linguee* свидетелстват за едно по-различно контекстуално значение на лексемата *гняв*, при което присъства компонентът *колективно недоволство*, *обществена реакция*, наред с примери, описващи емоцията гняв като лично преживяване. Към речниковите значения и в английски, и в български, се добавят нови контекстуални нюанси, които съдържат компонента *обществено недоволство*, *несъгласие*, и са маркирани с по-ниска степен на интензивност и външен израз на емоцията, подобно на други лексеми (*недоволство*, *негодувам* и др.) от разглежданите лексико-семантични групи. В тези случаи

значението съдържа компонент *критично отношение, стремеж към справедливост на общността/ обществото*.

Правейки уговорката, че примерите от *Linguee* са от контекста и тематиката на Европейския парламент и е очаквано лексемите за лични емоции и компонентът *външна изява на емоциите* да не бъдат доминиращи, тъй като това е в разрез с добрия тон за общуване, трябва да подчертаем, че новите нюанси в значението на лексемата *гняв*, в смисъл на *възмушение, недоволство*, присъстват забележимо в примери от Българския национален корпус и British National Corpus, посочени в хода на изложението. Открояват се няколко варианта на модели на гнева в двата езика. Наред със стереотипния модел 1: Гняв – Изразяване на гнева – Отмъщение, съществува и моделът 2: Гняв – Изразяване на гнева (в смисъл на вербално несъгласие, без деструктивни прояви), а също и моделът 3: Гняв – Потискане/контролиране на гнева.

References

- Atanassova et al. (1983). *Bulgarian-English Dictionary*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Atanassova et al. (1985). *English-Bulgarian Dictionary*, Sofia: Bulgarian Academy of Sciences Publishing House.
- Andreychin, L. et al. (2007). *Balgarski talkoven rechnik*. Sofia: Nauka i izkustvo. [Андрейчин, Л. и др. Български тълковен речник. София: Наука и изкуство, 2007].
- Boyadzhiev, S. (1957). *Rechnik na savremenniya balgarski knizhoven ezik*. Vol. II, Sofia: BAN. [Бояджиев, С. Речник на съвременния български книжовен език. Том II. София: БАН, 1957].
- Cambridge International Dictionary of English. (1995). Cambridge: Cambridge University Press.
- CED – Collins English Dictionary – Complete and Unabridged. (1991). New York: HarperCollins Publishers.
- STEL – Collins Thesaurus of the English Language – Complete and Unabridged, 2nd Edition. (2002). New York: Harper Collins Publishers.
- Dapcheva, Y. (2002). *Leksiko-semantichni grupi harakterizirashti psihicheskite i fizicheskite svoystva na choveka*. Sofia: Akademichno izdatelstvo "Prof. Marin Drinov". [Дапчева, Й. Лексико-семантични групи, характеризиращи психическите и физическите свойства на човека. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2002].
- Dobreva, A. (2020). *Kognitiven aspekt v opisaniето na kontsepti za bazisni emotsii v anglijskiya i balgarskiya ezik*. Shumen: Konstantin Preslavski University Press. [Добрева, А. Когнитивен аспект в описанието на концепти за базисни емоции в английския и българския език. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 2021].
- Gullard, D. M. and Hings- Howell, D. G. (1986). *Dictionary of English Idioms* London: Penguin Books.

Hornby, A. S. (1974). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press.

Plazova, A. (2021). *Za zaednostta v misleneto: transformatsii na kontsepta satrudnichestvo v nemskiya kognitivnolingvistichen kontinuum*. *Lyuboslovie*, 21, 158–275. [Илиязова, А. (2021) За заедността в мисленето: трансформации на концепта сътрудничество в немския когнитивнолингвистичен континуум. *Любословие*, 21, 2021, 258-275].

Kirkpatrick, B. (1987). *Roget's Thesaurus of English words and Phrases*. London: The Penguin Group.

OALD – Oxford Advanced Learner's Dictionary. 6th Edition. (2000). Oxford: Oxford University Press.

Pernishka, E. (2012). *Sinonimen rechnik n balgarskiya ezik*. Sofia: Nauka i izkustvo. [Пернишка, Е. Синонимен речник на българския език. София: Наука и изкуство, 2012].

Popova, Z. D. & Sternin, I. A. (2007). *Kognitivnaya lingvistika*. Moskva: AST Vostok-Zapad. [Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ Восток-Запад. Москва, 2007].

RHKWCD – Random House Kernerman Webster's College Dictionary (1991). New York: Random House.

Todorova, E. (1972). *Semantichna karakteristika na prilagatelните za lineen razmer. Balgarski ezik*, 1–2. [Тодорова, Е. (1972) Семантична характеристика на прилагателните за линеен размер. *Български език*, 1972, 1-2].

Vasmer (1973). *Etimologicheskij slovar ruskogo yazyka*, 4, Moskva: Progres. [Фасмер. *Этимологический словарь русского языка*, т. 4, Москва: Москва: Прогресс, 1973].

Vihrogonova, H. (2019). *Problemat za leksikalniya kontsept v lingvistichnata literatura. Verba Iuvenium. Slovoto namladite. Godishnik na Natsionalnata nauchna konferentsiya za studenti i doktoranti*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo Paisiy Hilendarski. (1), 135–145. [Вихрогонова, Х. Проблемът за лексикалния концепт в лингвистичната литература. *Verba Iuvenium Словото на младите*. Годишник на Националната научна конференция за студенти и докторанти. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2019, 1, 135-145].

Electronic resources

AHD – American Heritage Dictionary of the English Language <https://www.ahdictionary.com>

Balgarski talkoven rechnik. [Български тълковен речник.]

<http://www.t-rechnik.info>

Biblestudytools. <http://www.biblestudytools.com/encyclopedias/isbe/anger.html>

BNC. British National Corpus. <http://www.natcorp.ox.ac.uk>

Bulgarian National Corpus. http://ibl.bas.bg/en/BGNC_en.htm

Dictionary reference. <http://dictionary.reference.com>

Dictionary reverse. <http://www.dictionary.reverso.net>

Dictionary Cambridge. <http://www.dictionary Cambridge.org>

English stackexchange. <http://english.stackexchange.com>

Linguee. <https://www.linguee.com>

Novanews. <http://novanews.bg/news/view/2014/08/26/84361>

Novinar bg. http://novinar.bg/news/kak-da-ovladeem-gneva-si_NDIyNjsxNQ==.html

Rechnik bg. <https://www.rechnik-bg.com>

Sensagent-dictionary. <http://dictionary.sensagent.com>

Sinonimen onlinerechnik. <http://www.sinonimen.onlinerechnik.com>

Slovored. <https://www.slovored.com>

Standartnews. http://www.standartnews.com/balgariya-obshtestvo/gnyav_v_dobrich_pitat_kade_sa_dareniyata-246434.html

Talkoven online rechnik. <http://www.talkoven.onlinerechnik.com>

The Free Dictionary. <https://www.thefreedictionary.com>

The tower of Babel, an etymological database project. <http://starling.rinet.ru>

Varna utre. http://www.varna.utre.bg/2014/11/16/276549-gordost_i_gnyav_v_internet_krisia_hasan_ibrahim_vie_ste_nashite_pobediteli

Vasmer. Vasmer's Etymological dictionary. <http://www.starling.rinet.ru>

Vocabulary. <https://www.vocabulary.com>

Zdrava Bg. <http://www.zdrava.bg/zabolyvaniya-i-lechenie/psihichno-zdrave/gnevat-razrushava-ne-samo-psihikata-no-i-fizicheskoto-zdrave/>